

Vytváření složek a příprava k tisku

Originální maketa, imprimatur

Tiskařský lis Miehle určený pro velkoformátový tisk

Poslední úpravy makety

Ateliér uměleckých publikací a tisků francouzské Státní tiskárny

Ateliér uměleckých publikací a tisků francouzské Státní tiskárny byl založen v roce 1640 a představuje unikátní celek spojující dějiny tištěné knihy a dějiny knihtisku.

Ateliér vlastní jedinečnou sbírku budovanou od dob krále Františka I. (vládl 1515–1547): razidla a písma, dřevoryty, kovoryty a nálepky, celkem asi 700 000 položek. Kromě toho dílna uchovává také tradiční technologie tiskařského umění.

Vytváření písem, rytí a odlévání olovených liter, ruční sazba textu jak v latině, tak i v orientálních písmech, tisk z výšky, rytiny a hlubotisk, digitální rekonstrukce starých písem, takové jsou technické možnosti tiskárny, které jí dodnes dovolují vydávat vysoce kvalitní publikace.

Hieroglyfy, klínové písmo, hebrejštiny, aramejštiny, samaritánské písmo, rabínské liturgické písmo, dvanáct stylů arabštiny, hindštiny, etiopštiny, arménštiny, tifynagh, jazyk Palmýry, tibetštiny, khmerštiny, siamštiny, mongolštiny, čínštiny a japonštiny, mayské písmo a cyrilice, to je víc než 65 písem a jejich variací a pro každé z nich existuje několik stylů, které lze použít pro ruční sazbu spolu s historickými písmi, vytvořenými Státní tiskárnou.

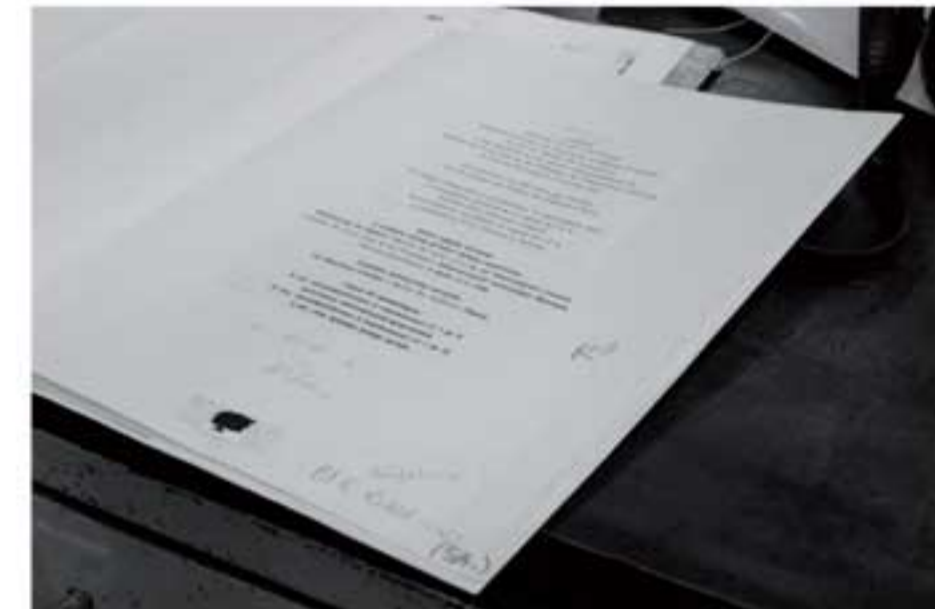
Dílna zachovává technologický postup odlévání olovených liter, který dovoluje sázet text novými, nově odlitými literami, což zajišťuje perfektní tisk a absolutní přesnost grafického zobrazení textu. Na tiskařských lisech se tisknou vzácné bibliofilie.

Právě zde, v dílnách francouzské Státní tiskárny, byla v roce 1900 z iniciativy Ambroise Vollarda vydána první autorská kniha *Parallèlement* s textem Paula Verlaine a doprovodem výtvarných děl Pierra Bonnard. Tato kniha dodnes slouží jako vzor pro tradiční autorskou knihu spojující inspiraci básníka a výtvarného umělce.

V návaznosti na tuto tradici vydal Ateliér uměleckých publikací nádherné malonákladové bibliofilie ve spolupráci s významnými současnými umělci, jako jsou Jean Bazaine, Pierre Alechinsky, Jean-Paul Riopelle, Olivier Debré, Dado, Pierre Buraglio, Bertrand Dorny, Jean Cortot a další. Dílna pracuje na prestižních zakázkách pro francouzské i zahraniční zájemce, například pro Elysejský palác, Ministerstvo vnitra Francie a Francouzskou národní knihovnu, pro francouzskou televizi a galerie Mag a Michèle Broutta, pro vydavatelské domy Editions La revue Conference, Les Bibliophiles de France, Ateliers Rigal, FMA, Art'e' v Itálii, Editart ve Švédsku, Raina Lupa ve Španělsku a další.

Sazba titulního listu

Kolofon (tiráž)

Skříň na ukládání sazebnic

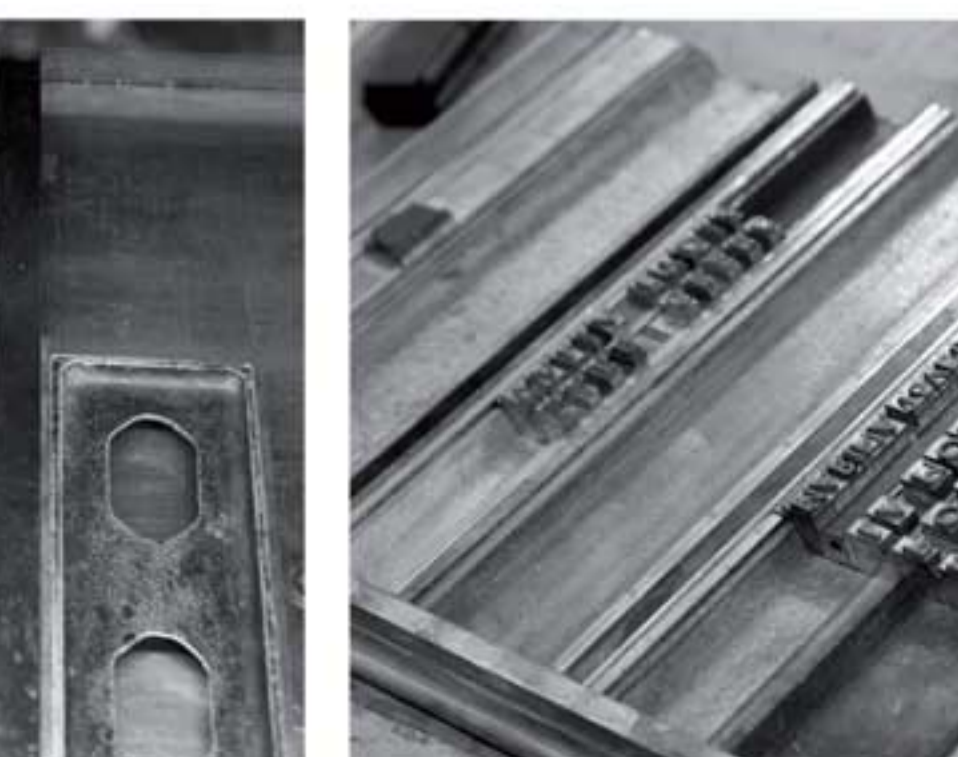
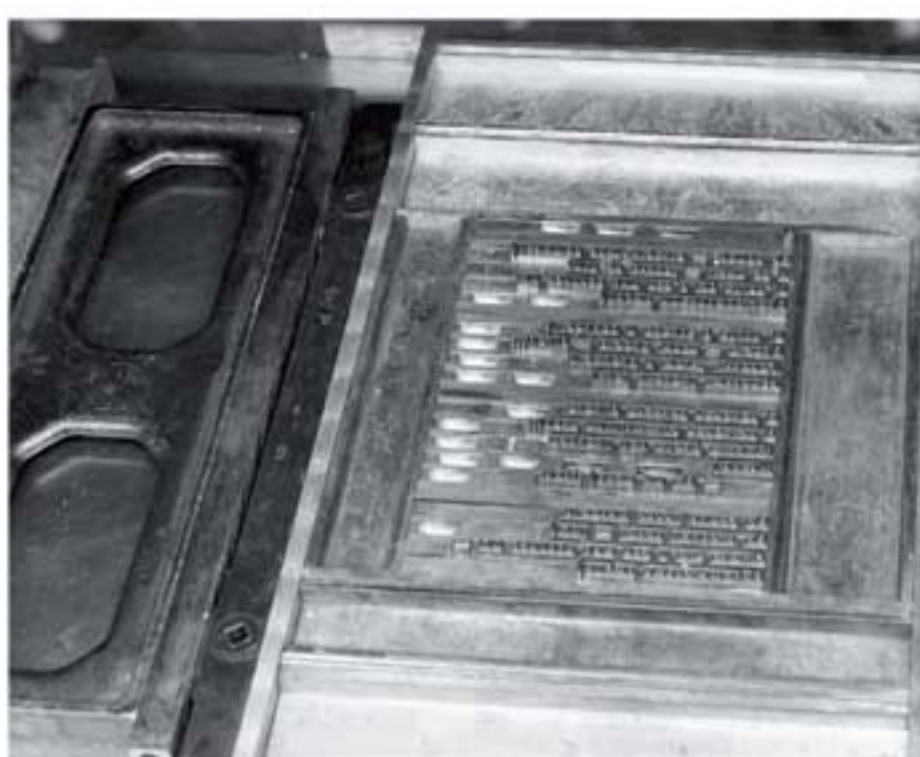
Soutisk formátu sazby

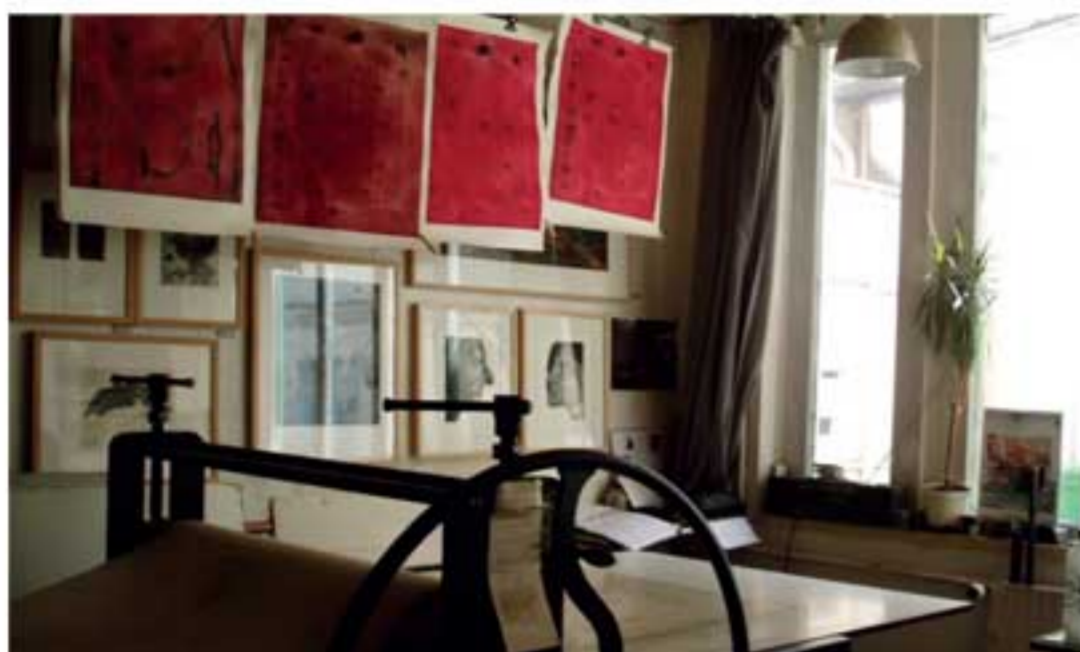

Podpis kontrolního listu

Kontrolní list

Grafická dílna TORBEN BO HALBIRK

Ateliér Bo Halbirk je grafická dílna založená v Paříži před více než dvaceti lety dánským výtvarníkem Torbenem Bo Halbirkem. Dílna má podmínky pro práci všemi tradičními grafickými technikami, ale na rozdíl od jiných je vlastně laboratoří, jedinečným místem pro experimentování i místem setkávání současných umělců a pro výměnu zkušeností.

Umělci mají k dispozici tři měditiskové lisy, z nichž jeden umožňuje tisk skutečně velkých formátů (120 x 200 cm), dále tiskařský lis a několik krabic olověných liter určených pro ruční sazbu textu, litografický lis a také zařízení pro helio-gravuru.

Z původně soukromé dílny vznikla v roce 2004 Asociace jako nezisková organizace. Jedním z jejích cílů bylo vytvoření Arthothèque „A Fleur d'Encre“, kolekce moderních grafických listů, jejíž základ tvoří práce vzniklé v dílně umělci, kteří jsou členy Asociace. V současné době obsahuje sbírka na 4000 prací profesionálních umělců z různých zemí. Sběrka zahrnuje také několik desítek autorských knih, které dílna vydala.

Být členem Ateliéru Bo Halbirk znamená profesionálně ovládat grafické umění, zvládat tradiční techniky, mít chuť experimentovat a dále rozvíjet a inovovat tvorbu grafických listů. Předpokládá to určitou tvůrčí zralost a také schopnost pracovat v kolektivu. Tvůrčí práce a formování každého jednotlivého umělce v tomto ateliéru probíhá v těsné součinnosti s celou skupinou, což umožňuje vzájemné obohacování všech jejích členů.

Asociace Atelier Bo Halbirk / Arthothèque „A Fleur d'Encre“ spojila tedy v průběhu patnácti let dohromady asi sto padesát umělců, mezi nimiž nalezneme jak známá jména, tak i mladé, teprve začínající talentované tvůrce.

Dílna sama pořádá výstavy, účastní se i mezinárodních výstav konaných ve Francii i v dalších zemích, vydává ve spolupráci s jinými dílnami dárkové soubory grafických listů v různých jazycích. Její členové se účastní různých letních seminářů, neboť důležitý pro tvorbu je vzájemný kontakt, výměna zkušeností a setkávání s umělci z různých zemí.

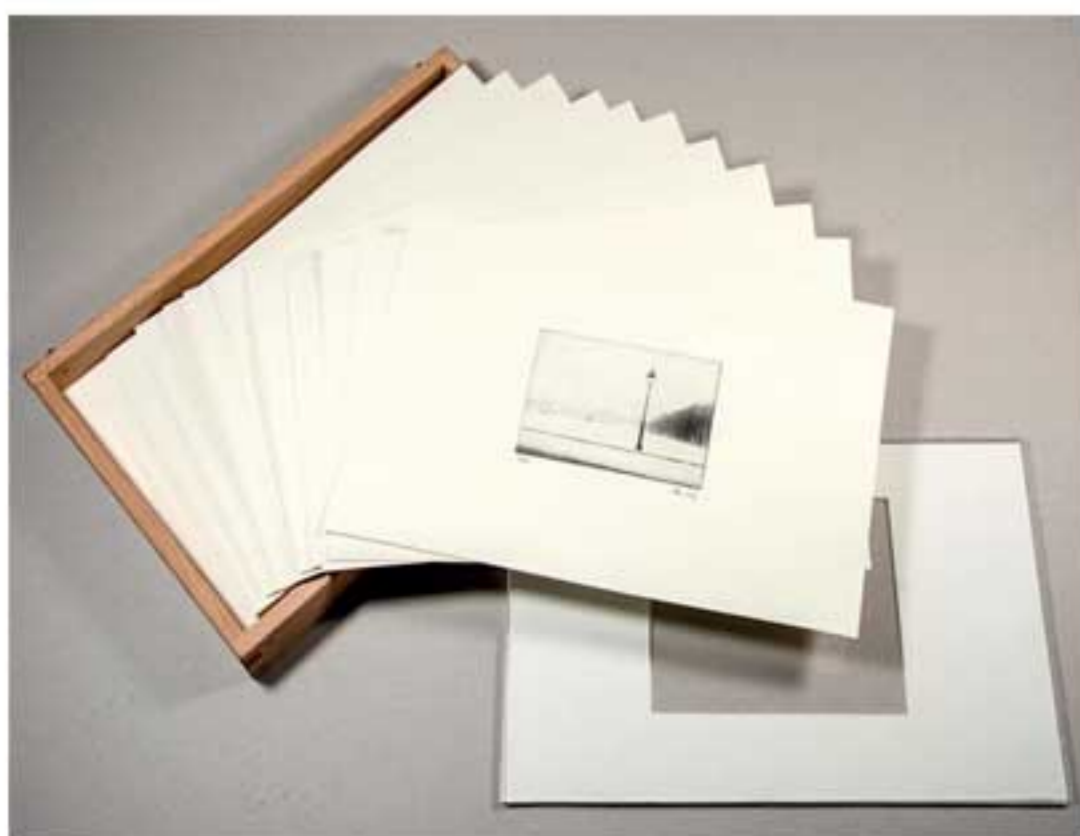
Asociace rozvíjí tvůrčí spolupráci s Dánskem, Lucemburskem a Chorvatskem, kde za účasti členů vznikly podobné dílny.

Do společenství náleží dílny v Německu, Brazílii a Argentíně, Španělsku a Belgii, nedávno se připojily dílny z Maďarska a Rumunska. Uskutečnilo se také několik společných výstav s umělci z Číny a Japonska.

Torben Bo Halbirk

V dílně v pařížské ulici Chemin Vert vládne jakási zvláštní, specifická atmosféra. Je to společenství, místo sdílení myšlenek a zkušeností. Inspirativní je především onen dlouhý, pomalý proces vzniku rytiny, umění spjatého s kovem. Vše se odehrává kolem jednoho stolu, který slouží k práci s kovem, ke kreslení a tisku, i k přátelskému posezení u skleničky vína, zatímco člověk tajně vrhá letmý pohled na vznikající rytinu. Tady v dílně začíná i putování, café, káva, coffee, kóhi, ponoření do hlubinného světa kávové sedliny (lôgr se používá jako abrazivum na mytí rukou), které připomíná kontakt s kovem – od leštění po broušení. Dílna je jako podzemní kryt, ve kterém jsou všichni chráněni. Zároveň je ale těsně spojena s okolním světem, je odrazem a zrcadlem prožitků.

Marina Cvětajevová a mýtus pražské hory

Dvacáté století převracelo lidské osudy a neušetřilo ani básnířku **Marinu Cvětajevovou** (1892–1941). Narodila se v rodině patřící k vyšším vrstvám ruské vzdělané společnosti: její otec Ivan Cvětajev byl synem chudého vesnického popa, stal se však univerzitním profesorem, ředitelem Rumjancevova muzea a především zakladatelem Muzea výtvarného umění (dnes Puškinova muzea) v Moskvě. Obklopovalo ji tedy prostředí prosycené kulturními zájmy, intelektuálními debatami, s matkou cestovala po Evropě, mohla vést život bez starosti o hmotné zajištění. Věnovala se plně svým inspiracím: jako žákyně střední školy vydala sbírku básní, po níž brzy následovaly další dvě knížky. Roku 1912 se z vášnivé lásky vdala za kadeta Sergeje Efrona (1893–1941).

To vše skončilo v chaosu rozkládajícího se ruského impéria a zmatených revolučních událostí. Sergej Efron bojoval v armádě bělogvardějců a prožil na Krymu její porážku. V tureckém zajateckém táboře získal stipendium československé vlády, díky němuž se přestěhoval do Prahy a na Univerzitě Karlově studoval byzantologii u věhlasného vědce (také emigranta) Nikodima Kondakova. Marina strádala v Moskvě se dvěma dcerami: mladší z nich, Irina, zemřela v dětském útulku, v němž ji Marina chtěla zachránit před hladem, se starší Ariadnou jí bylo po několika letech povoleno vycestovat za manželem. Zastavila se krátce v Berlíně, hemžícím se Rusy, kteří sami nevěděli, zda jsou dočasnými návštěvníky nebo trvalými emigranty, a 1. srpna 1922 přijela do Prahy.

Ani zde nebyl život snadný: emigrace ostatně není nikdy snadná. Pokračovat v dosavadním způsobu života nebylo možné, prostředí emigrace bylo jen napodobeninou kulturního života předchozích desetiletí: „*Moje ruské věci*,“ psala o dvanáct let později v emigraci, „... jsou nikoli z mé, ale ze své vlastní vůle určeny zástupům, a ty tu fyzicky chybí, tady jsou jen skupinky. Stejně jako místo arén a tribun Ruska jsou jen sálečky, místo etického rozměru vystoupení (a třeba i nástupu!) jsou literární večery, místo bezejmenného posluchače v Rusku tady má posluchač jméno, ba dokonce i renomé... Zcela jiná měřítka a jiný ohlas. V Rusku, stejně jako ve stepi nebo na moři, je odkud a kam promluvit...“

Také finanční prostředky emigrantů byly omezené. Marina nicméně dostala stipendium, které jí bylo vypláceno ještě nějaký čas po odjezdu do Paříže. Ze stipendia a honorářů rodina žila. Střídala levné podnájemy v Praze i okolí. Roku 1925 se narodil syn Georgij (zvaný Mur). Manžel studium kvůli souhře okolností nedokončil, neboť krátce před závěrečnou zkouškou zemřel jeho školitel Kondakov. Když Boris Pasternak pozval Marinu, aby se s ním setkala v Berlíně, nemohla si to dovolit (v té době by si to ostatně nemohla dovolit velká část chudé české inteligence).

Takový byl vnější rámec jejího života. Uvnitř se odehrávalo dvojí drama: **drama života a drama tvorby**.

Životním dramatem bylo náhlé a neovladatelné vzplanutí k manželovu spolubojovníku z Bílé armády Konstantinu Rodzevičovi, kvůli němuž na krátkou dobu opustila rodinu. Sergej Efron se svěřil, že to bylo nejhorší období jeho života. Vztah s Rodzevičem brzy skončil, pro Marinu však znamenal proměnu jediného námětu její poezie – lásky. Zde nastalo drama Marininy tvorby.

Literatura za časů jejího mládí vnímala lásku jako živel rozkládající ustálené společenské formy, jako princip vražedný a sebevražedný. Marina v ní však vždycky viděla sílu tvůrčí, na níž teprve spočívají ostatní lidské vztahy. Láska byla pro ni totožná s životem. V její lyrice se několikrát objevil mýtus o Orfeovi: Orfeus nemůže svou ženu přivábit z podsvětí zpět na zem, protože Eurydika již nemiluje, je provždy mrtvá. Hamlet v jiné básni přiznává, že miloval Ofélii jako „čtyřicet tisíc bratrů“, ale ne jako jediný milenec. Hrdinové jejích raných „malých tragédií“ jsou postavy představující variace mýtu o donu Juanovi: Casanova a vévoda de Lauzun, bezstarostný hráč s osudem v propadlišti Velké francouzské revoluce. Donjuanský charakter neopouští poezii Mariny Cvětajevové ani později, patří k nim i hrdina její pražské „Poémy konce“. Jde o dávný evropský příběh: jeho počátek je v „Sevillském svůdci“ (El burlador de Sevilla) u Tirsa de Molina, ožil (mimo jiné) u Mozarta, Byrona, Puškina, vynořil se v symfonické básni Richarda Strausse. Marina tu ale šla tvrdě proti tradici: přelétavý miláček žen není pro ni narušitelem „Řádu“, ale naopak člověkem schopným přijímat vstřícně podněty ze všech situací, jež se namanou, probouzet sympatie a sympatie sdílet. Právě on souzní s nejhlubšími silami života. Svým dílem vytvořila ve dvacátém století zcela ojedinělý mýtus lásky jako rozhodujícího určení člověka, posledního absolutna ve světě pomíjivých zájmů a pochybných hodnot.

Vrcholným ztělesněním Marinina mýtu lásky je „**Poéma Hory**“ inspirovaná jejím pražským pobytem. Tu básnířka napsala na samém počátku roku 1924: láska se vydrala na povrch z nitra hory, hora řídí osud hrdinů. Marina v poémě, která vyšla poprvé roku 1926 v prvním čísle emigrantského pařížského časopisu *Versty*, povýšila pražský Petřín, vycházkový kopec, „kasárenský vršek“, jak sama říká, na symbol podobný Byronovým Alpám nebo Lermontovovu Kavkazu. Romantičtí hrdinové pohlíželi z vrcholků hor na lidský osud a Marina odtud soudí veškerou moderní civilizaci, její program skromného domácího štěstí, a prorokuje, že v hoře se probudí sopečný kráter. Svou básní vzkřísila nejen romantický symbol hory, ale i žánr historicko-filozofické elegie, který jí odkázal jeden z jejích velkých inspirátorů, Friedrich Hölderlin. Větší dar Praha dostat nemohla!

Dne 31. října 1925 Marina Prahu navždy opustila a přesídlila do Paříže. Vrátila se do ní jen v myšlenkách cyklem básní „Verše Čechám“, jímž protestovala proti německé okupaci v roce 1939. Z Prahy si však odvezla náčrty a myšlenkové plány monumentálních děl, satirické poémy „Krysař“ a dvou částí zamýšlené básnické trilogie o Théseovi, tragédie „Ariadna“ a „Faidra“. I v plánu velkého díla, jak soudil Puškin, je třeba vidět tvůrčí čin. V pařížském exilu své záměry dokončila.

Sergej Efron bojoval jako dobrovolník ve španělské občanské válce, po návratu působil v Paříži ve spolku emigrantů, kteří usilovali o návrat do Sovětského svazu. Zapletl se přitom do násilné akce tajných služeb a musel narychlo uprchnout z Francie. S dcerou Ariadnou se ocitl v Moskvě, kam je Marina následovala v roce 1939. Manžel i Ariadna byli brzy zatčeni, Sergej Efron byl roku 1941 popraven. Marina zůstala sama se synem ve městě, které se od doby jejího mládí velice změnilo. Po napadení Sovětského svazu Německem byli oba evakuováni do tatarské Jelabagy na řece Kamě. Tíži chvatné evakuace a neuspořádaného života Marina již neunesla a 31. srpna 1941 spáchala sebevraždu. Syn Georgij vystudoval průmyslovou školu, vstoupil do armády a za bojů v Bělorusku beze stopy zmizel, zahynul jako mnoho jiných. Dcera Ariadna přežila mnohaleté věznění i následné vyhnanství a dokonce se jí podařilo uchovat matčiny rukopisy. Je to záblesk štěstí v Marinině temném osudu.

Valja Ejdis

autorská kniha

Můj dialog s texty Mariny Cvětajevové začal před několika lety. Zpočátku jen formou sešitů, deníkových zápisků, kreseb a akvarelů. List ze sešitu se postupně proměnil na panel, a tak vznikl soubor dřevěných rytin vytvořených freskovou technikou. Na podzim 2013 byl soubor vystaven v muzeu Mariny Cvětajevové v Moskvě. Po zkušenostech s freskou bylo naprosto přirozené vrátit se k malému formátu, který je intimnější a v němž se výraz básníka a malíře stále více prolíná a na jejich průsečíku se rodí jediné dílo. Stávalo se stále více zřejmým, že půjde o grafiku a o autorskou knihu.

Autorská kniha, *Livre d'artiste*, vznikla jako umělecký fenomén ve Francii. Právě zde v dílnách francouzské Státní tiskárny byla z iniciativy Ambroise Vollarda v roce 1900 vydána první autorská kniha *Parallèlement* s textem Paula Verlaina doprovázeným výtvarnými díly Pierra Bonnarda. Tomuto svébytnému a samostatnému uměleckému žánru se věnovali i mnozí další slavní umělci a neztrácí svou přitažlivost ani pro současné výtvarníky.

V autorské knize se literární dílo uplatňuje naprosto odlišně, než je tomu u tradiční ilustrované knihy. Jde o dílo vytvořené na průsečíku poezie a vizuálního umění, je to svého druhu hra s knižním obrazem a formou. Výtvarný umělec nechává poému působit na svou tvůrčí invenci a následně vytváří poetickou metaforu, jako kdyby přepisoval text pomocí výrazových prostředků výtvarného umění.

V evropském kontextu je autorská kniha chápána jako vzácná bibliofilie, luxusní předmět a umělecké dílo. Předpokladem je vysoce kvalitní polygrafické provedení za využití ruční práce a drahých materiálů.

Žiji a pracuji ve Francii, kde navštěvuji četné výtvarné salóny a výstavy. Mám tedy jedinečnou možnost ponořit se do světa této tradice a pracovat v bezprostřední blízkosti jejich současných představitelů.

V únoru 2016 jsem hledala sady olověných liter cyrilice, a tak jsem se obrátila na francouzskou Státní tiskárnu a její Ateliér uměleckých publikací a tisků. V této starobylé tiskárně s bohatou historií a unikátní kolekcí sad liter se našly i krabice s cyrilicí.

Od tohoto okamžiku začala moje práce na autorské knize *Poéma Hory*. Jejím prostřednictvím se Marina Cvětajevová znovu obrací k francouzskému čtenáři, milovníkovi vzácných knih, poezie a umění. Přestože byla *Poéma* přeložena do řady jazyků, podobné rusko-francouzské umělecké dílo reprezentující knižní umění vzniklo poprvé.

Autorská kniha *Poéma Hory* – 40 stran, rozměr 28 x 38 cm – byla vydána za použití ruční sazby cyrilice a tisku na papíře Moulin du Gué (300 gr) na tiskařských lisech Ateliéru uměleckých publikací a tisků (Atelier du Livre d'Art et de l'Estampe) ve francouzské Státní tiskárně (Flers-en-Escrebieux) v červnu 2016 nákladem 25 výtisků.

Valja Ejdis
Atelier Bo Halbirk
Paříž, červen 2016

